УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ПІДСТАВІ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ВИБОРУ СПОСОБІВ ЙОГО ОБМЕЖЕННЯ

Бірченко Н.О., старший викладач,
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

В умовах об'єктивного існування ризику і пов'язаних з ним фінансових, моральних та інших втрат постає потреба в певному механізмі, який дозволив би найраціональнішим (з погляду поставлених підприємством цілей) способом враховувати ризик, приймаючи й виконуючи господарські рішення. Таким механізмом є управління ризиком.

Деякі автори розглядають управління ризиками як процес. Так, на думку Устенко О.Л., управління ризиком – це процес впливу на суб'єкт господарської діяльності, при якому забезпечується максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків, їх розумне (обґрунтоване) прийняття та зведення ступеня їх впливу на нього до мінімально можливих меж, а також розробка стратегії поведінки даного суб'єкта в разі реалізації конкретних видів ризику [1].

Хохлова Н.В. теж вважає, що, управління ризиком – це багатоетапний процес, мета якого зменшити чи компенсувати збитки для об'єкта при настанні несприятливих подій [2].

Поряд з вищезазначеною думкою вчених існують інші погляди на категорію «управління ризиками». З точки зору Гранатурова В.М., управління ризиком можна охарактеризувати як сукупність методів, прийомів, заходів, що дозволяють певною мірою прогнозувати настання ризикованих подій і вживати заходів щодо виключення або зниження негативних наслідків їх настання [3].

Вітлінський В.В. та Великоіваненко Г.І. вважають, що управління ризиками – це необхідність використовувати в управлінській діяльності різноманітні підходи, процеси, заходи, які дозволяють певною мірою (наскільки це можливо) прогнозувати можливість настання ризикових подій і домагатися зниження ступеня ризику до допустимих меж [4].

На сьогоднішній день є невирішеною проблема формування комплексного підходу до дослідження можливостей управління

економічним ризиком, існуюча наукова література не дає конкретних рекомендацій до застосування тих чи інших шляхів обмеження ризику в певній ситуації. В зв'язку з цим, доцільно розглянути алгоритм управління ризиком, який ґрунтується на виборі методів мінімізації ризику в залежності від області фінансової стійкості та зони ризику в якій знаходиться підприємство [5].

Запропонований алгоритм складається з наступних основних етапів:

Етап 1. Визначення мети ризику та ризикованих вкладень капіталу. На першому етапі потрібно, перш за все, визначити мету ризику, а також мету ризикованих вкладень капіталу. При цьому вони повинні бути чіткими, конкретизованими та співставленими з ризиком і капіталом.

Етап 2. Аналіз, обробка і оцінка ризику.

Детальний аналіз ризику передбачає виявлення і ідентифікацію зовнішніх і внутрішніх факторів ризику, які впливають на виникнення і загострення ризикованої ситуації; оцінку конкретної ризикованої ситуації з точки зору ймовірних втрат і визначення їх допустимого рівня; розміщення факторів ризику за пріоритетами їх обробки.

Ключовим моментом є якісний аналіз ризику, який включає: виявлення джерел і причин ризику, етапів і робіт, під час виконання яких виникає ризик, тобто виявлення потенційних зон ризику; встановлення всіх можливих видів ризику; з'ясування практичної вигоди і негативних наслідків, які можуть настати в результаті реалізації рішення, що містить ризик. Кількісне оцінювання ймовірності настання окремих ризиків, а також їх грошового еквіваленту дозволяє виокремити найбільш вірогідні й вагомі за втратами ризики, які стануть об'єктом подальшого аналізу з метою прийняття рішень про доцільність реалізації проекту.

З метою кращого управління ризиками в їх взаємозв'язку і взаємозумовленості оцінка різних ризиків повинна проводитися комплексно. Правильна оцінка дійсної вартості ризику дозволить підприємству об'єктивно передбачити об'єм можливих збитків і намітити шляхи до їх запобігання або зменшення, а у випадку неможливості запобігти – забезпечити їх покриття.

Етап 3. Встановлення допустимого рівня ризику.

Ступінь допустимого ризику визначається з врахуванням таких параметрів, як розмір основних фондів, об'єм виробництва, рівень

рентабельності та ін.

Етап 4. Формування рішення про уникнення ризику та відмову від проекту.

Однак відмова від ризику часто безпосередньо пов'язана з відмовою від одержання прибутку. Приймаючи рішення про відмову від ризикованої операції, потрібно пам'ятати: повне запобігання ризику є неможливим; запобігання одному виду ризику може призвести до виникнення інших видів ризику.

Етап 5. Формування рішення про прийняття ризику.

Формування рішення про прийняття ризику можливе лише в тому випадку, якщо рівень ризику не перевищує допустимого значення, а отже, в разі невдачі втрати не призведуть до банкрутства підприємства. В будь-якій ризикованій ситуації розглядається можливість зробити вибір відносно ймовірного одержання прибутку або збитку з декількох альтернативних варіантів рішення. Можливість якісного і кількісного визначення ступеню ймовірності кожного із альтернативних варіантів рішень дозволяє вибрати і прийняти єдине рішення із множини можливих.

Етап 6. Визначення зони ризику.

Визначення меж ризику передбачає побудову деяких обґрунтованих діапазонів зміни величини ризику, які можуть бути використані менеджерами при виборі тієї чи іншої стратегії розвитку. При формуванні таких діапазонів стикаються з поняттям зона ризику. Для визначення зони ризику потрібно розрахувати величину можливих втрат, які понесе підприємство в разі невдачі. У випадку якщо можливі втрати близькі до розміру власних коштів, тобто підприємство може зазнати повного банкрутства, керівництву потрібно терміново відмовитися від проекту.

Етап 7. Вибір методів обмеження економічного ризику.

Методи обмеження ризику відрізняються мірою впливу на зниження ризику в конкретній ситуації, а також необхідними витратами на їх реалізацію. Тому недоцільно використовувати зовнішні способи мінімізації ризику при незначному рівні ризику та стійкому фінансовому стані, так як витрати на ці заходи можуть бути більшими, ніж одержаний прибуток. В цьому випадку краще обійтися резервуванням засобів та лімітуванням. Проте при критичному фінансовому стані, коли підприємство може понести великі збитки і навіть зазнати банкрутства без диверсифікації, страхування і передачі

ризику обійтися просто неможливо.

Безпосередня реалізація заходів обмеження ризику часто суперечить діяльності підприємства, так як вимагає витрат, які не приносять доходів. Однак керівникам підприємств необхідно орієнтуватися на глобальні цілі, пов'язані з забезпеченням стабільності і стійкості роботи, покращенням фінансових справ і ростом масштабів виробництва. Якісне управління ризиком підвищує шанси підприємства досягти успіху в довготерміновій перспективі, значно зменшує небезпеку погіршення його фінансового стану.

Етап 8. Розробка керівництвом програми управління ризиком при реалізації проекту та оцінка її ефективності.

Серед інструментів, які використовуються менеджером при управлінні ризиком, перш за все важливою є стратегія управління, в межах якої визначається правомірність і допустимість конкретного ризику в ризикованих управлінських рішеннях. При формулюванні стратегій неможна передбачити всі можливості і всі ризики, які відкриються при складанні і реалізації проекту конкретних заходів. Тому приходиться користуватися загальною, неповною, неточною, а інколи навіть суперечливою інформацією про різні альтернативи і потенційні ризики. При появі більш точної інформації може бути поставлена під сумнів обґрунтованість початкової стратегії.

Остаточне рішення щодо вибору стратегії і встановленню допустимого рівня ризику може бути прийняте на основі додаткового співставлення значень максимально можливого, найбільш ймовірного і очікуваного збитків. Якщо максимально можливий збиток істотно перевищує інші обчислені збитки (найбільш ймовірний і очікуваний), то підприємство повинне вести дуже обережну політику по відношенню прийняття ризиків на себе. По мірі можливості воно повинне відмовлятися від небезпечних ризиків, а інші ризики намагатися передавати іншим суб'єктам – на основі страхування або інших методів передачі ризику. Задача оптимальної стратегії полягає у виборі об'єму і виду ризику, який може собі дозволити підприємство.

Однак вагомого зниження ризику не можливо буде досягти без постійного використання підприємствами в їхній повсякденній діяльності таких внутрішніх способів обмеження ризику, як забезпечення якості виготовленої продукції, перевірка партнерів по бізнесу, бізнес-планування, правильний підбір кадрів, організація захисту комерційної таємниці підприємства.

Таким чином використання запропонованого алгоритму дасть змогу підприємствам дослідити динаміку ризику та віддачі, зіставити здобуті результати з метою і ступенем їх досягнення, зробивши висновок щодо економічної доцільності заходів, які розглядаються, істотно знизити економічний ризик при реалізації проекту та в разі можливості великих втрат в результаті невдачі – своєчасно відмовитися від його прийняття.

Література.

1. Устенко О.Л. Теорія економічного ризику: монографія / О.Л. Устенко. – К.: МАУП, 1997. – 164 с.

2. Хохлов Н.В. Управление риском: учеб. пособ. для вузов / Н.В. Хохлов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 239 с.

3. Гранатуров В.М. Ризики підприємницької діяльності: проблеми аналізу / В.М. Гранатуров, О.Б. Шевчук. – К.: Державне вид.-інф. агентство «Зв'язок», 2000. – 150 с.

4. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємництві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

5. Вербицька Г.Л. Вибір заходів обмеження економічного ризику / Г.Л. Вербицька // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2004.– Вип. 189: Т. 2. – С. 607-615.

THE FOUR FUNCTIONS OF MANAGEMENT

OSTROVERKH O.V., ASSISTANT PROFESSOR,
ZAYATS Y.O., STUDENT, PETRO VASYLENKO KHARKIV ECHNICAL UNIVERSITY OF AGRICULTURE

Managers do many things in order to be successful. They plan sales campaigns. They prepare budgets. They review the performance of businesses and people. The list goes on and on. In order to make the study of business management easier, it is necessary to shorten the list. One method is to separate these tasks into larger categories called functions. Each management function deals with a specific aspect of what managers do. The four functions of management are planning, organizing, controlling, and directing.